



Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 2. do 8. novembra 2004. godine donijela je

ODLUKU

I.

Stambena graditeljska cjelina - Svrzina kuća u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine četiri povezane stambene jedinice, dvije avlije sa baščama i avlijskim zidovima.

Nacionalni spomenik nalazi se na lokaciji označenoj kao k.č. broj 1970 (novi premjer) k.o. Sarajevo III, što odgovara k.č. br. 61 i 22 (stari premjer) k.o. Mahala LXXV Sarajevo, upisan u zk. uložak broj LXXV/34, Općina Stari Grad Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuje se sljedeće:

I zona zaštite obuhvata prostor definiran u tački I stav 3. ove odluke. U toj zoni provode se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su samo radovi na tehničkom održavanju objekata, konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi na rekonstrukciji uništenih ili dijelova objekata koji nedostaju, uključujući one čiji je cilj prezentacija spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- dopuštena je prezentacija u obrazovne i kulturne svrhe koje ne ugrožavaju nacionalni spomenik;
- potpuna prezentacija nacionalnog spomenika bit će vršena muzeološkim pristupom, i to tako da svaki dio objekta bude opremljen odgovarajućim pokretnim dobrima navedenim u obrazloženju ove odluke ili predmetima slične prirode, kako bi bilo moguće razumjeti oblik i funkciju graditeljske cjeline, odnosno historijske prilike u kojima je objekt nastao.

II zona zaštite obuhvata ambijentalnu cjelinu Glođine ulice. U toj zoni utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- nije dopuštena dogradnja postojećih niti izgradnja novih objekata koji bi dimenzijama, izgledom ili na neki drugi način mogli ugroziti nacionalni spomenik i ambijentalne vrijednosti područja;
- nisu dopušteni bilo kakvi radovi koji bi mogli utjecati na degradiranje ambijentalnih vrijednosti područja i izmjenu krajolika;
- dopuštene su restauracija postojećih objekata uz upotrebu tradicionalnih materijala i unutrašnja adaptacija s ciljem prilagođavanja savremenim uvjetima stanovanja;
- osigurati popločanje ulice izvornim materijalima;
- izvršiti iluminaciju ulice na osnovu odgovarajućeg projekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su suprotni odredbama ove odluke.

V.

Svako a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske» broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH» broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH» broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 521.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 06.2-2-33/04-8
3. novembra 2004. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – U V O D

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika u prethodnom sazivu donijela je odluku o stavljanju **Svrzine kuće u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH pod rednim brojem **521**.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

II – P R E T H O D N I P O S T U P A K

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima tokom rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru itd.,
- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korištenja dokumentacije u okviru ove odluke.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Stambeni kompleks Svrzina kuća nalazi se u Sarajevu, u Ulici Glođina broj 6, na lokalitetu Ćurčića brijeg, u neposrednoj blizini Jahja-pašine (Ćurčića) džamije. U stambeni kompleks Svrzine kuće se ulazi sa zapadne strane iz Glođine ulice.

Historijski podaci

Na mjestu srednjovjekovnog trgovišta i naselja Vrhbosne gradski sadržaji se javljaju još u 15. stoljeću, ali se njegova struktura oblikuje tokom 16. stoljeća.

Urbana struktura grada u osmanskome periodu zasnivala se na principu organizacije više stambenih grupacija mahala, prostorno i funkcionalno povezanih sa zasebno organiziranim poslovnim zonama grada. Mahalu je činilo 30 do 40 stambenih kuća, džamija, mekteb, osnovna škola, pekara i česma. Prema popisu iz 1895. godine, u Sarajevu je bilo 106 mahala (Kurto, 1997., 23).

Godine 1482. u sjevernom padinskom dijelu starog Sarajeva, neposredno iznad čaršije, na prostoru današnjeg Ćurčića brijega, bosanski sandžak-beg Jahja-paša izgradio je džamiju. Bila je to jedna od ljepših i prostranijih sarajevskih mahalskih džamija sa kamenom

munarom¹. Tokom vremena oko nje se formirala mahala Jahja-pašine džamije. U velikom požaru koji je zadesio Sarajevo 1697. godine džamija je stradala. Godine 1698. obnovio ju je hadži Salih-aga Ćurčić, prema kome su džamija i mahala dobile ime.

U Ćurčića mahali nalazi se kompleks Svrzine kuće, jedini do danas sačuvani primjer stare sarajevske stambene arhitekture XVII stoljeća. Prema mišljenju prof. Hamdije Kreševljakovića, kuća je postojala već 1640. godine. U požaru 1697. godine, u kojem je gorjelo cijelo Sarajevo, stradala je i ova kuća. Samo su temelji kuće iz tog perioda, jer je kuća obnovljena u toku 18. stoljeća. Prizemna kuća u istočnom dijelu kompleksa, mlada ženska kuća, nastala je oko 1832. godine.

Kuću je izgradila ugledna sarajevska porodica Glođo. Posljednji vlasnik iz porodice Glođo bio je Ahmed Munib-efendija Glođo, koji je, zbog neposlušnosti bosanskom veziru, u jesen 1848. godine prognan na Kretu, gdje je dvije godine kasnije i umro. Nije imao muških potomaka, pa je kuća ženidbenim vezama prenesena u vlasništvo porodice Svrzo, koja ju je šezdesetih godina ovog stoljeća prodala Muzeju grada Sarajeva. Svrze su stara aginska i ulemanska sarajevska porodica. Bili su veoma aktivni u društvenom i političkom životu Sarajeva. Ahmed-efendija Svrzo oženio se Zlatkom, kćerkom Ahmeda Muniba Glođe, a njegov otac Ašir Svrzo udovicom Ahmeda Muniba Glođe, Ašidom rođenom Imaretlić.

2. Opis dobra

Svrzina kuća nalazi se u ulici koja je do danas u velikoj mjeri sačuvala izvornu ambijentalnu vrijednost. Predstavlja jedan od najreprezentativnijih sačuvanih primjera stambene arhitekture iz osmanskog perioda u Bosni i Hercegovini.

Koncept stanovanja bio je podijeljen na muški i ženski dio kuće, selamluk i haremluk, zapravo, javni i privatni dio.

Najstariji dio kompleksa je jednospratni objekt čija je orijentacija istok-zapad i koji se sastoji od dva dijela: prvog zvanog **starija ženska kuća** i drugog zvanog **muška kuća** (selamluk ili baškaluk). Muški i ženski dio kuće na spratu je povezan posebnim prolazom zvanim **mabejn**.

Kompleks Svrzine kuće sastoji se od:

- A. Avlija sa baščama,
- B. Starije ženske kuće,
- C. Muške kuće,
- D. Momačke kuće,
- E. Mlade ženske kuće.

A. Avlije sa baščama

U kompleks Svrzine kuće ulazi se sa zapadne strane, iz Glođine ulice, kroz široka, gotovo kvadratična, drvena dvokrilna vrata sa nadstrešicom.

Ulazi se u **mušku avliju**, koja je pravougaonog oblika, orijentirana dužim stranama u pravcu sjever-jug. Avlija je kaldrmisana a njena površina iznosi 163,65 m². U sjeveroistočnom uglu muške avlije nalazi se niša sa česmom koja ima kameno korito. Tu se nalaze drvena dvokrilna vrata, slična ulaznim, koja vode kroz araluk u **žensku avliju** – intimniji dio kuće, tzv. *haremluk*.

Ženska avlija nalazi se istočno od momačke kuće. Ona je kaldrmisana, pravougaonog je oblika i orijentirana dužim stranama u pravcu sjever-jug. Njena površina iznosi 215,21 m². Dio avlije širok jedan metar, uz objekt tzv. mlade ženske kuće, popločan je kamenim pločama koje se produžavaju i unutar halvata u dubini od 1,5 m. U avliji se nalazi česma sa

¹ Uz džamiju nalazi se i džamijski harem u kojem je M. Mujezinović registrirao 109 nišana sa epitafima iz 18. i 19. stoljeća, a koji se odnose na stanovnike mahale Glođe, Svrze, Ćurčiće, Uzunije, Alikadiće i druge, tu sahranjene.

kamenim koritom. Natkrivena je drvenom nadstrešicom i prekrivena ćeremidom. U sjeverozapadnom dijelu ženske avlije nalazi se prolaz za manju bašču, koja je služila gospodarskim potrebama.

Prva bašča se nalazi u sjeverozapadnom dijelu kompleksa a njena površina iznosi 92,34 m².

Druga bašča je smještena u sjeveroistočnom dijelu stambenog kompleksa a njena površina je 71,50 m².

Treća bašča se nalazila na južnoj strani kompleksa, ali više ne pripada kompleksu, a u nju se ulazilo preko velikih drvenih dvokrilnih vrata koja se i sada nalaze na istočnom zidu muške avlije.

Kompleks Svrzine kuće ograđen je visokim avlijskim zidovima. Temelji zidova su građeni od lomljenika koji prelazi u sokl, a zatim su zidani ćerpićem sa hatulama na rastojanju oko 1-1,5 m po visini (ove hatule mjestimično su privezane na površinu zida vertikalnim drvenim vezama). Malterisani su i krećeni. Njihova ukupna visina iznosi 4,00 m. Mjestimično završavaju cik-cak vijencem (u ženskoj avliji) i svi imaju strehu od ćeremida. Zbog visine, dužine i zakišnjavanja, vidno su deformirani, naroćito zid prema ulici. Između zidova i avlijske kaldrme obićno je ostavljen prostor za cvijeće i zelenilo (ćićekluci) koji je širok oko 1,20 m.

B. Starija ženska kuća

U prizemlju ovog jednospratnog objekta nalaze se **dvije magaze**, površine 16,65 m² i 38,34 m², te natkriveni trijem koji je oslonjen na četiri drvena stuba sa kamenim bazama.

Sa trijema drvenim jednokrakim stepeništem penje se na **gornji sprat**, gdje se nalaze natkrivene terase i sobe:

- **Ženska divanhana sa kamerijom**,
- **Veliki ćardak**²,
- **Ćardaćić ili djevojaćka soba i**
- **Ćardak**³ **iznad araluka**⁴.

Konstrukcija starije ženske kuće je relativno jednostavna. Zidovi sprata oslanjaju se na zidove prizemlja. Za temeljne dijelove konstrukcije korišten je lomljeni kamen.

Krov se sastoji od tri plohe, jer je objekt na sjevernoj strani prislonjen uz susjedni viši. Krov je izrađen od jelove građe. Prekriven je ćeremidom.

Spratna visina prizemlja je 195 cm, a visina na spratu je otprilike 257 cm.

Svi dovratnici i doprozornici na starijoj ženskoj kući su drveni i na vanjskoj strani imaju ram od klesanog kamena širine 20 cm, a sa unutrašnje strane je rasteretna niša. Na gotovo svim prozorima su gvozdeni demiri i kapci od kovanog željeza.

Magaze

Zidovi **magaza** u prizemlju cijelom visinom izgrađeni su od lomljenog kamena debljine oko 60 - 68 cm, a uz zidove, neposredno nad terenom, ugrađene su cijevi od pečene gline, koje pomažu ventiliranje zida i sprećavaju penjanje vlage u gornje zone. Magaze imaju stropove od poluoblica, gusto poredanih, sa nabojem od ilovaće. Stropne konstrukcije poduhvaćene su podvlakama i stubovima od hrastovine na klesanim kamenim bazama. U većoj magazi pod je od jelovih dasaka, a u manjoj je kameni pod.

Prozori na magazama su drveni, širine 55 - 67 cm, visine 70 cm, sa demirima. Vrata su jednokrilna, od kovanog željeza sa lućnim završetkom. U odnosu na kaldrmu uzdignuta su za

² Ova prostorija je imala funkciju sobe za dnevni boravak, trpezarije, spavaće sobe i sobe za goste.

³ Ovaj ćardak je korišten kao spavaća soba.

⁴ Araluk je prostor koji dijeli muško i žensko dvorište.

dva kamena stepenika. Iznad vrata magaza, na zidu, reljefno su izrađena dva trolista u malteru.

Ženska divanhana sa kamerijom

Na spratu, iznad trijema, cijelom južnom stranom starije ženske kuće, nalazi se poluzatvoreni prostor ženske divanhane površine oko 37 m².

Na njenom jugozapadnom dijelu je istureni natkriveni prostor **kamerije**, površine oko 6,50 m². Južnom stranom ženska **divanhana** je otvorena prema ženskoj avliji, a južnom i istočnom stranom je otvorena kamerija. Na tim stranama ženske divanhane i kamerije je drvena pregrada, koja ide od poda do krovne strehe. Pregrada je podijeljena vertikalno u pet dijelova drvenim stubovima, koji su ujedno i nosiva konstrukcija za krov, a ispod krova se završava sa pet drvenih lukova između kojih je prazan prostor. Donji dio predgrade je visok oko 100 cm i sastoji se od horizontalne deblje drvene grede na vrhu i pet vertikalno postavljenih drvenih visokih vretenastih šipki, koje su vezane za stubove i služe kao ukrute. Između njih je ispunjena od vertikalnih gusto postavljenih drvenih šipki u gornjem dijelu, a donji dio je zatvoren drvenim daskama. Zapadna strana ženske divanhane, gdje se nalazi abdestluk, zatvorena je drvenom pregradom koja je u središnjem dijelu izrađena od mreže koju čine drvene letve postavljene pod uglom od 45 stepeni.

Veliki čardak i čardačić

Debljina zidova **velikog čardaka** i **čardačića** iznosi oko 50-60 cm. Građeni su od ćerpiča, povezani su hatulama, potom su malterisani i krečeni. Stropovi su od poluoblica koje nemaju posebnu konstruktivnu vezu sa krovom. Na stropnu konstrukciju pokovana su bukova šišeta. Pod je izrađen od jelovih dasaka. Prostorija ima po tri prozora na južnoj i istočnoj strani, širine oko 73 - 89 cm i visine 120 cm. Čardačić ima dva prozora na zapadnom zidu, dimenzija 80 x 120 cm, i jedan na južnom zidu, dimenzija 61 x 70 cm. Vrata čardaka su od kovanog željeza sa kamenim ramovima. Druga vrata su drvena sa drvenim dovratkom a njihove dimenzije su 110 x 120 cm.

Enterijer velikog čardaka čine drvena sećija, škrabija⁵, musandara, drvene police i bogato rezbaren ortakluk na stropu.

Musandara je izrađena od drveta i zauzima cijeli zapadni zid. Duga je 568 cm. Sastoji se od:

- dolafa, prostora u kome se drže sitne stvari,
- dušekluka, prostora u kome se drži posteljina tokom dana,
- hamamdžika banjice.

Uz banjicu je peć koja je grijala prostoriju.

Oblikom i dekoracijom, koju čine saracenski lukovi i ornamentika u drvorezu, ova musandara predstavlja jednu od ljepših u ovoj kući. Likovna plastičnost postignuta je drvenim rubnim lajsnama, širine 4 cm, sa zakivkama kojim je ukrašen gotovo svaki njen dio.

Centralni dio šišeta – ortakluk, u čijem centru je okačen luster, uljana lampa, sastoji se od tri dijela. Formiran je u obliku osmougaonika i omeđen drvenim rezbarenim gredicama. Prvi centralni dio rađen je od jednog dijela drveta, gotovo kružne forme, oko kojeg je profilirani drveni prsten. Sljedeći pojas se sastoji od drvenog oslikanog polja i omeđen je profiliranim drvenim ramom osmougaonog oblika. Oslikavanje je izvedeno u dvije različite boje, smeđoj i tamnosivoj, sa geometrijskim motivima koji zrakasto idu od centra kruga prema drugom polju, a između njih su kružnice sa zakivkama. Ova forma se ponavlja i u trećem pojasu s tim što je uz veći profilirani drveni ram ostavljen prostor u smeđoj boji bez dekoracije. To polje se ponavlja i sa druge strane, sve do rubnih gredica koje su rezbarene u obliku mreže.

Unutrašnjost **čardačića** popunjavaju sećije, musandare i drvene police.

Musandara je izrađena od drveta. Duga je 336 cm. Njenu dekoraciju čine saracenski lukovi. Vrata (širina 110 cm) su izrađena od punog drveta i bogato su dekorirana. Pravougaonog su oblika. Sastoje se od ravnog dijela uz rub vrata, širine 20 cm, i kasetiranog

⁵ Dio sećije.

unutrašnjeg dijela. Ovaj dio musandare drvenim letvicama podijeljen je horizontalno u osam polja, a svako polje ima tri kvadratna polja (kasete) i jedno manje pravougaono. Oko ovih polja drvorezom su izrađeni kanali, a štokovanjem su uctane kružnice. Na sastavu drvenih letvica, kao i u centru krugova, pokovane su željezne nitne.

Čardak iznad araluka

Zidovi ovog čardaka su izvedeni u bondruk-konstrukciji sa ispunom od ćerpiča. Stropnu konstrukciju čine drvene grede koje su konstruktivno direktno vezane na podrožnice krovišta, a sa donje strane su pokovane bukovim šašavcima. Pod je napravljen od jelovih dasaka.

Ovaj **čardak** je smješten iznad araluka i ima tri prozora na južnom i dva na istočnom zidu. Dimenzije ovih prozora su 60 – 75 x 120 cm. Prozori imaju drvene mušepke⁶.

Na zidovima čardaka su drvene sećije, škrabije, musandare i drvene police. Dužina musandare je 421 cm, izrađena je od drveta i nema izraženu drvoreznu ornamentiku. Dekoraciju čine saracenski lukovi.

C. Muška kuća

U **prizemlju muške kuće** nalaze se dvije prostorije:

- **magaza,**
- **ahar za konje.**

Na južnoj strani ove kuće, u prizemlju, nalazi se trijem. Sa njega se drvenim stepeništem penje na gornji sprat. Širina trijema je oko 2,8 m. Oslonjen je na dva drvena stuba (dim. 20 x 17 cm).

Na **spratu muške kuće** nalaze se sljedeće prostorije:

- **muška divanhana sa kamerijom,**
- **momačka soba,**
- **muški ćošak i**
- **kahveodžak.**

Prostor muške kuće je, uglavnom, korišten za muške posjetioce. Konstruktivni sistem muške kuće je uobičajen za staru sarajevsku stambenu arhitekturu. Temelji su od lomljenog kamena, nema cijevi za ventilaciju, masivni zidovi prizemlja su od ćerpiča sa horizontalnim hatulama, debljine 60 - 68 cm, a zidovi sprata izvedeni su u bondruk-konstrukciji sa ispunom od ćerpiča, debljine oko 17 - 20 cm, malterisani su i krečeni. Stropovi nad prizemljem jednaki su stropovima u magazama u ženskom dijelu kuće. Spratni dio muške kuće je, uglavnom, izveden u bondruku sa ispunom od ćerpiča. Stropnu konstrukciju čine drvene grede koje su konstruktivno direktno vezane za podrožnice krovišta, a sa donje strane su pokovane bukovim šašavcima. Pod je napravljen od jelovih dasaka. Visina prizemlja je oko 295 cm, a visina sprata je 267 cm. Krov je višestrešan, izveden od jelove građe, prekriven ćeramidom. Svi dovratnici i doprozornici su drveni sa gvozdanim demirima na prozorima.

Magaza je površine 29,23 m² i ima kameni pod. Prozori su drveni. Magaza ima tri manja prozora (dim. 30 – 40 x 70 cm). Vrata na magaziju su drvena, jednokrilna.

Ahar za konje je površine 17,05 m² i ima zemljani pod. Ahar ima dva drvena prozora (dim. 60 – 75 x 70 cm), a vrata na aharu su drvena, dvokrilna.

⁶ Mreža koju čine drvene letve postavljene pod uglom od 45 stepeni.

Na južnoj strani muške kuće, u prizemlju, nalazi se trijem odakle se drvenim stepeništem penje na gornji sprat. **Trijem** je drveni, širine oko 2,8 m, i oslonjen na dva drvena stuba, dimenzija 20 x 17 cm.

Momačka soba je površine 5,46 m², ima dva prozora, jedan na zapadnom i jedan na južnom zidu. Dimenzije prozora su 70 - 76 x 120 cm. Enterijer momačke sobe je vrlo skroman, gotovo da nema ugradnog namještaja.

Muški ćošak je površine 28,98 m² a nalazi se na spratu kuće i ima četiri prozora na zapadnoj strani i jedan na južnoj (dim. 65 - 75 x 120 cm). Zapadnim zidom prema ulici ova prostorija ima istak (doksat) iznad prizemlja, širine 100 cm.

U unutrašnjosti prostorije nalaze se drvene sećije, škrabije, musandara na istočnom zidu i drvene police. Musandara je izrađena od drveta. Na jednom dijelu ima drvenu mrežu sličnu mušepku. Duga je 489 cm. Pravougaona vrata, širine 110 cm, izrađena su od punog drveta i bogato dekorirana. Dekoracija je gotovo jednaka onoj na vratima musandare na čardačicu u starijoj ženskoj kući. Sastoje se od ravnog dijela, uz rub vrata širine 20 cm, i kasetiranog unutrašnjeg dijela. Unutrašnji dio musandare je podijeljen drvenim letvicama horizontalno u osam polja. Svako polje ima tri kvadratna polja (kasete) i jedno manje pravougaono. Oko ovih polja duborezom su izrađeni kanali, a štokovanjem uctane kružnice. Na sastavu drvenih letvica, kao i u centru krugova pokovane su željezne nitne.

Kahveodžak je prostorija u kojoj se nalazi ognjište a njena površina je 9,96 m². Ova prostorija nema namještaja.

D. Momačka kuća - musafirhana

Na središnjem dijelu muške avlije, na istočnoj strani, nalazi se samostalan prizemni objekt nazvan **momačka kuća**. Objekt je imao ulogu musafirhane, odnosno korišten je za prijem muških posjetilaca.

Dimenzije objekta su 13,8 x 7,6 m.

Temelji momačke kuće, odnosno musafirhane, građeni su od lomljenika, koji prelazi u sokl, na koji se nadovezuju zidovi od ćerpiča sa hatulama. Jedino kahveodžak ima prema hajatu bondručnu pregradu. Stropna konstrukcija u ovoj kući izrađena je od gusto poredanih poluoblica s nabojem, a dijelom u obliku drvenog grednika. U svim sobama šišeta su pokovana odozdo na stropnu konstrukciju, a pod je drveni. Krov je četverovodan, građen od jelove građe i prekriven ćeramidom. Spratna visina iznosi 275 cm.

Momačka kuća se sastoji od sljedećih prostorija:

- **hajata,**
- **kahveodžaka i**
- **momačkog halvata.**

U momačku kuću ulazi se sa južne strane, preko četiri stepenika i natkrivenog trijema - **hajata** (površine 10,46 m²), u manju prostoriju zvanu **kahveodžak** (površine 10,23 m²) koja je korištena za poslugu i pripremu kafe.

Veća prostorija koja je korištena za goste nazivana je **momački halvat**. Njena površina iznosi oko 31,23 m². Ova prostorija ima po tri prozora na zapadnom i južnom zidu. Njihova širina je 70 cm, a visina 120 cm. Svi doprozornici su drveni sa gvozdanim demirima na prozorima. Dovratnici su, također, izrađeni od drveta.

U enterijeru ove prostorije su drvene sećije na južnom i istočnom zidu, musandara na sjevernom i, zatim, drvene police. Musandara je izrađena od drveta i nema izraženu duboreznu ornamentiku. Njena dužina iznosi 522 cm.

E. Mlada ženska kuća

Na istočnoj strani ženske avlije nalazi se noviji prizemni objekt nazvan **mlada ženska kuća**. Njene dimenzije su 21,8 x 13,9 m. Pretpostavlja se da je ovaj objekt izgrađen kasnije za potrebe porodice Glođo. S obzirom na to da su članovi porodice Glođo imali visok status u tadašnjem društvenom životu Sarajeva, bio je neophodan veliki prostor za prijem ženskih posjetilaca u vrijeme svadbi, hatmi ili mevluda.

Temelji objekta su napravljeni od lomljenika koji prelazi u sokl, a zidovi su od ćerpiča sa hatulama. U ovoj kući stropna konstrukcija je izrađena dijelom od gusto poredanih poluoblica s nabojem, a dijelom u obliku drvenog grednika. Spratna visina iznosi 295 cm. Krov je četverovodan, napravljen od jelove građe i prekriven ćeramidom.

Mlada ženska kuća se sastoji od sljedećih prostorija:

- **hajata,**
- **velikog halvata,**
- **dječije sobe,**
- **mutvaka i**
- **hudžere.**

Hajat

U ovaj prizemni objekt ulazi se preko natkrivenog **hajata** (površine 27,57 m²) koji se nalazi na zapadnoj strani objekta okrenutog prema ženskoj avliji.

Pod hajata je djelimično izrađen od kamenih ploča, širine 1,6 m, a djelimično od drvenih dasaka. Ispod strehe krova izrađen je drveni luk koji se završava drvenim stubovima uz zidove hajata. Ista forma drvenog luka ponovljena je i iznad dvokrilnih drvenih vrata koja vode u mutvak na istočnom zidu hajata.

Strop hajata je drveni. Oslikan je vjerovatno mnogo kasnije nego što je izgrađen objekt. Ima pravougaoni oblik. Sastoji se od tri paralelna pravougaona polja koja su razdvojena drvenim ukrasnim lajsnama. Prvo najmanje polje je gotovo kvadratičnog oblika i nalazi se u centralnoj zoni stropa hajata. Sastoji se od tri plohe, i to prve, koja je izrađena od dvije drvene daske bojene svijetlozelenom bojom, na kojoj je okačen bakreni luster i druge dvije koje su izrađene slaganjem daščica obojenih oker i plavom bojom. Drugo polje zauzima najveću površinu. Dekorirano je uskim letvicama koje čine male rombove. U njima je oslikan po jedan cvijet različitih boja: bijeli, oker i plavi. Treće polje se nalazi uz zidove hajata i dekorirano je uskim letvicama koje prave pet malih kvadrata i jedan pravougaonik. Ovo polje je bojeno žutom i svijetlozelenom bojom sa iscrtanim zrakastim elementom u svakom kvadratu, te cvijetom u pravougaoniku.

Veliki halvat

Iz prostora hajata ulazi se u veliku reprezentativnu prostoriju zvanu **veliki halvat** (površina 61,90 m²). Ova prostorija se nalazi na južnoj strani kuće.

Prostorija ima dvoje vrata, jedna ulazna i druga kroz koja se ulazi u dječiju sobu. Ulazna vrata su pravougaonog oblika, širine 98 cm. Dekorirana su geometrijskom ornamentikom. Na rubnim dijelovima vrata su lajsne, širine 20 cm, koje dijele vrata prema horizontali na četiri polja. Lajsne nisu dekorirane, a polja vrata su drvorezom ukrašena geometrijskim figurama u obliku rombova i koncentričnih kružnica sa dvije vrste zakivka. Druga vrata, smještena na istočni zid, imaju visoki drveni prag - oko 30 cm. Polukružno se završavaju i imaju sličnu ornamentiku kao i prethodna s tim da je duborez izrađen samo na jednoj strani, prema velikom halvatu.

Veliki halvat ima pet drvenih prozora na zapadnom zidu, četiri na južnom zidu i jedan na sjevernom. Prozori su drveni (dim. 80 x 120 cm) sa željeznim demirima na vanjskoj strani.

Strop velikog halvata izrađen je od šišeta. Centralni dio šiše – ortakluk, u čijem centru je okačen luster, sastoji se od četiri dijela. Formiran je kao devetougaoNIK omeđen drvenim rezbarenim gredicama. Prvi centralni dio rađen je od jednog dijela drveta, gotovo kružne forme, oko kojeg je profilirani drveni prsten. Sljedeći drugi pojas sastoji se od polja koje je

ukrašeno drvoreznom geometrijskom ornamentikom, rombovima sa zakivkama. Omeđen je profiliranim drvenim ramom devetougaoog oblika. Treći pojas sastoji se od polja koje je ukrašeno drvoreznom geometrijskom ornamentikom u obliku saća sa zakivkama i omeđen je profiliranim drvenim ramom devetougaoog oblika. Četvrti pojas sastoji se od polja koje je ukrašeno drvoreznom geometrijskom ornamentikom sa izduženim rombovima sa zakivkama u jednom dijelu i manjim rombovima u drugom dijelu. Omeđen je profiliranim drvenim ramom devetougaoog oblika. Rubne gredice su šire u odnosu na površinu ortakluka i rezbarene su u obliku mreže sa velikim zakivkama koje podsjećaju na kamenje.

Prostor velikog halvata popunjavaju sečija, škrabije, musandara i drvene police.

Musandara je izrađena od drveta. Zauzima gotovo cijeli sjeverni zid (do prozora), a njene dimenzije su 550 x 120 x 245 cm. Ona je najljepše i najraskošnije izrađena u cijelom kompleksu. «Musandara velikog halvata ističe se raskošnom floralnom i geometrijskom ornamentikom kojom je ambijent obogaćen. U stilskim rješenjima detalja prisutni su elementi starijih stilskih oblika XVI i XVII stoljeća i noviji bliski osmanskome baroku. Dok musandara nudi očima fine rezbarene oblike, kao i drugi dijelovi enterijera (škrabije, rafe, sehare), vrata halvata, vrata dušekluka, kao i dijelovi šišeta ukrašeni su geometrijsko-floralnim motivima izvedenim u tehnici intarzije. Ovakvi motivi, sastavljeni od romboidnih, zvjezdastih i poligonalnih elemenata, zajedno sa zakivkama pokazuju postojanje apstraktnih likovnih elemenata i cjelina u kulturi i izrazu stanovništva koje je živjelo u domenu islamske kulture i civilizacije» (Krzović, 91-98).

Musandara se sastoji od dolafa, prostora u kome se drže sitne stvari, zatim dušekluka, prostora u kome se drži posteljina tokom dana, i hamamdžika-banjice. Neposredno uz banjicu nalazi se peć koja grije prostoriju. Gledajući slijeva nadesno, prostor musandare je sastavljen od nekoliko različitih dijelova koji su podijeljeni prema vertikali i horizontali. Na početku je prostor koji se zatvara sa dvoje drvenih vrata u središnjem i dvoje vrata u donjem dijelu. Na rubnim dijelovima vrata su lajsne, širine 4 cm, a unutrašnjost je ispunjena drvorezom. Na većim vratima izrađeni su nepravilni lukovi na vrhu, a unutrašnjost je ispunjena geometrijskim figurama u obliku rombova i kružnica sa većim zakivkama. Gornja zona vrata je izrađena drvorezom, kao i veći dio musandare, tehnikom izrezivanja kojom je izrađena floralna ornamentika u obliku čipke. Drugi prostor musandare u donjem dijelu zatvoren je jednokrillnim vratima koja su isto obrađena kao i prethodna, a gornji dio je izveden u obliku police koja se završava prelomljenim lukom. Prostor kod ulaznih vrata je ukrašen velikim prelomljenim lukom koji je bogato ukrašen floralnom ornamentikom. Prostor u kome je smješten hamamdžik sastoji se od dvoje vrata jednako ukrašenih kao i prethodna. Posljednji dio musandare kod peći je isturen za 100 cm i sa bočne i prednje strane ima stubove na koje se oslanjaju raskošno izrađeni prelomljeni lukovi. Na vrhu musandare, na visini od 245 cm, postavljena je ukrasna lajsna koja izlazi iz ravni oko 20. Iznad lajsne do šišeta je prostor zatvoren rezbarenim drvenim pločama. Između njih, na svakih 25 cm, postavljena je vertikalna letvica na kojoj se nalazi dio u obliku nepravilnog luka, u kome su štokovane zvjezdice sa zakivkama, koji spojeni na vrhu čine zanimljivu dekoraciju.

Dječija soba

Pokraj velikog halvata, na jugoistočnoj strani, nalazi se manji halvat zvani **dječija soba**.

Dimenzije dječije sobe su 5,20 x 4,94 m. Pod je prekriven drvenim daskama, a na stropu je šiša. U prostoriji se nalaze dva prozora na južnom zidu. Istih su dimenzija i oblika kao i prozori velikog halvata.

U pozadini se nalazi **mutvak** (kuhinja) sa dva manja halvata i **hudžerom** (ostavom) u sjeveroistočnom uglu⁷.

Enterijer ova dva prostora nije potpuno urađen.

⁷ Pored ovih prostora nalazi se muški i ženski toalet, koji je kasnije građen za potrebe muzeja.

POKRETNO NASLIJEĐE

Muzej Grada Sarajeva je osnovan 1945. godine. On posjeduje devet tematskih zbirki, biblioteku, fototeku i četiri dependansa. U proteklih pedesetak godina Muzej je formirao muzejska odjeljenja: Svrzina kuća, Despića kuća, dependans "Muzej Sarajevo 1878. - 1918." i Muzej Jevreja BiH.

Etnološka zbirka je najbrojnija zbirka u Muzeju i sadrži predmete domaće, zanatske i fabričke izrade koji ilustriraju materijalnu i duhovnu kulturu grada od osmanskog perioda do danas.

Predmeti su grupisani prema kolekcijama, i to: gradske i seoske nošnje, zanati, oružje, tekstilno pokućstvo, posuđe, ukrasni i ritualni predmeti, pribor za pušenje i dječije igračke.

Posebno atraktivne i vrijedne su gradske nošnje iz XIX i XX vijeka, kao i pojedini zanatski proizvodi kompletirani sa alatom, poluproizvodima i proizvodima, npr., kujundžijski, kazandžijski, kovački, berberski, papučijski, kazaski zanati i dr.

Kolekcija oružja sadrži dragocjene primjerke hladnog i vatrenog oružja s kraja XVIII i početka XX vijeka: sablje, puške, kubure, pištolje.

Također, Muzej Sarajeva posjeduje 3 kompletna dućana: berberski, limarski i attarski dućan.

U jednom od dependansa u Svrzinoj kući Muzej je predstavio unutrašnjost tipične osmanske gradske kuće s kraja XIX i početka XX vijeka. Na izložbi su predstavljeni tekstilno pokućstvo, posuđe, oružje, ukrasni i ritualni predmeti, te pribor za pušenje. Izloženi predmeti nisu sastavni originalni dio kuće, nego su vlasništvo Muzeja, vješto ukomponirani u postojeći prostor, te stoga i promjenljivi. Muzej je izložene predmete dobijao na poklon ili su u njegovo vlasništvo dospjeli sistematskim otkupom kojim se nastojao dokumentirati tadašnji način života.

S obzirom na to da izloženi predmeti imaju etnološku vrijednost, odnosno da su tipske proizvodnje, te da su jedinstveni i originalni zbog njihove ručne izrade, vještine i dara pojedinca proizvođača, spomenuti predmeti zadovoljavaju neke kriterije Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika⁸, ali samo u okviru objekta u kome se razmatraju, dakle, u okviru Svrzine kuće, a ne kao pojedinačni predmeti zbog toga što postoje slični u drugim muzejima, zbirkama ili privatnom vlasništvu.

1. MOMAČKA SOBA

Uz dva zida sobe postavljena je crvena **sećija**.

Na podu je **čilim** (Inv. br. 1382/E). Njegove dimenzije su 180x220 cm. Izrađen je u Sarajevu, od vune, tehnikom klečanja. Obojen je anilinskim bojama, među kojima prevladava crvena. Rubovi čilima su ukrašeni sitnijim rombovima, a centralna ploha čilima ukrašena je sa dva velika romba oko kojih je utkano još nekoliko manjih.

2. MUŠKI HALVAT (ĆOŠAK)

Uz dva zida sobe postavljena je **sećija**. Dio sećije za naslon prekriven je pamučnom tkaninom (jajgija), a prostor za sjedenje makatima.

Soba ima šest prozora. Svaki prozor je prekriven dvodijelnom pamučnom **zavjesom** (ukupno 12 zavjesa).

Na podu je **čilim** (Inv. br. 1374/E). Njegove dimenzije su 267x335 cm. Izrađen je u Pirotu početkom XX vijeka, od vune, tehnikom klečanja. Obojen je anilinskim bojama, među kojima prevladava crvena, ali ima dosta i crne. Podloga ruba čilima (dvadesetak centimetara) je

⁸ **D. Čitljivost**

D. V. Svjedočanstvo o tipičnom načinu života u određenom razdoblju.

E. Simbolička vrijednost

E. III. Tradicionalna vrijednost.

E. V. Značaj za identitet skupine ljudi.

tkana bijelom vunom. Po njemu su utkani raznobojni sitniji motivi rombova sa kukicama, tako da motivi liče na kornjače. Na opisano bijelo polje ćilima nadovezuje se crno, također, ukrašeno raznobojnim motivima rombova. Podloga centralnog polja ćilima je crvena. Po njemu je bijelom i crnom vunom utkano pet velikih motiva rombova. Ćilim završava resama.

Na istočnom zidu pričvršćena je **perzijska serdžada** (bez oznake inventara i osnovnih muzealskih podataka). Njene dimenzije su 273x103 cm. Izrađena je od vune koja je bojena anilinskim bojama. Na serdžadi prevladavaju tamne, zagasite boje, crvena, zelena, oker. Na njoj se primjećuje nekoliko cjelina, odnosno rub je podijeljen u nekoliko linija ukrašenih sitnim orijentalnim, floralnim motivima (cvjetovi nara, ruža, jasmina). Centralni prostor je izdijeljen na devet pravougaonika. U svaki pravougaonik je utkan motiv mihrabske niše sa svjetiljkom u sredini. U dnu predstavljenog mihraba utkani su motivi sitnih stabala (pet stabala u svakom mihrabu, dakle, 45 stabala), a uglovi su ukrašeni motivom stubova. Uži rubovi serdžade završavaju resama.

Na zapadnom zidu pričvršćeni su sljedeći predmeti o kojima ne postoje muzeološki podaci:

1. **puška** – dimenzije: 168 cm. Mjesto izrade je nepoznato. Izrađena je od legure metala. Obložena je drvetom. Drvena obloga je u pravilnim razmacima (12,5 cm) na devet mjesta ukrašena metalnim prstenovima,
2. **sablja** – dimenzije: 93 cm. Mjesto izrade je nepoznato. Izrađena je od metala, srebra i kože. Drška sablje je izrađena od lijepo uglačanog drveta i srebrene navlake. Srebrna površina je ukrašena urezanim floralnim i geometrijskim motivima. Korice sablje su izrađene od dva dijela, gornji dio je izrađen od kože, a donji od srebra. Kožni dio po dužini ukrašen je srebrnom tordiranom žicom, a na vrhu i na sredini srebrnim prstenom. Donji dio korica je ukrašen iskucanim vegetabilnim motivima. Na sablju sa koricama su pričvršćene dvije halke,
3. **kubura** – dimenzije: 32 cm. Mjesto izrade je nepoznato. Izrađena je od drveta, željeza i srebra. Srebrni dijelovi kubure su ukrašeni tehnikom iskucavanja. Ukrašeni su vegetabilnim motivima. Mehanizam za okidanje izrađen je od željeza.

Ispod oružja je postavljen **sanduk za ruho – sehara** (bez muzeoloških podataka). Izrađen je od drveta i vjerovatno je domaće izrade. Njegove dimenzije su: 100x48x54 cm. Prednja stranica sanduka je ukrašena rezbarenjem. Primjećuje se nekoliko cjelina:

- rub koji čine paralelno utisnute linije. Zatvara gornju horizontalnu i dvije vertikalne strane. Donja horizontalna linija je izrađena tako da gradi rezbareni floralni vijenac,
- valovite linije između kojih su urezbareni krupni cvjetovi slični lalama,
- centralni dio ima oblik pravougaonika. Ovičen je tordiranim vijencem unutar koga su tri polja duplih lala. Polja lala su međusobno prekinuta sa dva luka u čijem je centru po jedan cvijet.

Na sanduk za ruho postavljena je **drvena kutija** (bez muzeoloških podataka). Njene dimenzije su 33x33x26 cm. Uglovi poklopca su ukrašeni viticama. Centralni prostor ima oblik kruga i ispunjen je motivima polumjeseca i zvijezda (26 komada). U centralnom dijelu tehnikom rezbarenja ispisan je kaligrafski nečitak natpis. Napisan je u obliku tugre⁹. Natpis glasi: Sultan Abdul-Hamid han Muzafferdina – El-Gazi (*prijevod Hazim Numanagić*).

Na sredini sobe postavljena je **mangala** (bez muzeoloških podataka). Njene dimenzije iznose:

- ukupna visina: 89 cm,
- prečnik postolja: 94 cm,
- visina mangale (bez nogu): 75 cm.

Izrađena je od željeza i bakra.

⁹ Ovaj oblik se koristio za ispisivanje imena sultana. Tugra, osim imena sultana i njegovih titula, obično sadrži i natpis – muzafferdina – vječiti pobjednik.

U njenom izgledu mogu se izdvojiti tri cjeline:

- Postolje: Izrađeno je od bakra. Kružnog je oblika. Rub je blago izvijen prema vani i iskucan tako da tvori niz vegetabilnih motiva. Na površini postolja izdvajaju se četiri kružne cjeline:

- a) uski kružni pojas ispunjen vegetabilnim motivima,
- b) široki pojas ispunjen vertikalnim stiliziranim floralnim i geometrijskim motivima,
- c) uski kružni pojas ispunjen vegetabilnim motivima (pojas je gotovo jednak pojasu opisanom u tački a),
- d) centralni dio u kome se primjećuje iskucana šesterokraka zvijezda. Ostala površina centralnog dijela je ukrašena vegetabilnim motivima.

- Mangala: Postavljena je na četiri željezne noge izvijene u obliku velikog latiničnog slova S. Noge su izliveno tako da podsjećaju na dugački izvijeni list. One pridržavaju posudu mangale koja je mjestimično ukrašena iskucanim vegetabilnim motivima. Na najširem dijelu mangale pričvršćena su četiri ovalna držača. Na vrhu je mangala izvijena prema vani. Rub je ukrašen iskucanim vegetabilnim motivima.

- Poklopac: Ima oblik sača. Po njemu su izbušene rupice. Na vrhu je pričvršćen polumjesec.

Iznad mangale za strop je pričvršćena **uljana lampa** (bez muzeoloških podataka). Njena visina bez lanaca (3 komada) iznosi 65 cm. Izrađena je od bakra. Rađena je tehnikom lijevanja i isijecanja. Mjesto nastanka, kao ni proizvođač nisu poznati. Pojedini otvori su zastakljeni. Vretenastog je oblika pri čemu gornji dio ima oblik kupole.

Pribor za pušenje (bez muzeoloških podataka) sastoji se od tri dijela: okrugle metalne duboke posude (dimenzije: h= 10 cm, R= 28 cm), lule sa drškom (h= 65 cm) i šipkom za nabijanje duhana (h= 33 cm). Lula je izrađena od drveta, a ostali predmeti su izrađeni od metala.

Stalak za Kur'an (bez muzeoloških podataka): Dimenzije stalka su 40x15 cm. Stalak ima oblik slova X. Izrađen je od drveta. Vanjske strane, prateći formu stalka, ukrašene su ulegnutim sedefom.

3. ČARDAK

Uz tri zida sobe postavljena je **sećija**. Naslon sećije i prostor za sjedenje prekriveni su pamučnom tkaninom (jajgija).

Prostorijom dominira namještena **postelja** na podu pored koje je **kolijevka** za dijete. Dimenzije kolijevke su 95x50x30 cm. Izrađena je od drveta. Izrađivač, kao i mjesto i godina proizvodnje nisu poznati. Stranica uzglavlja i stranica na dnu kolijevke ukrašene su usijecanjem, tako da se dobio motiv šesterokrake zvijezde, cvijeta i listova. Postelja i kolijevka su navučene u posteljinu ručne izrade. Ukrašene su vezom (pamučnim koncem i zlatnom žicom).

Na podu sobe je **ćilim** (Inv. br. 3420/E). Njegove dimenzije su 250x300 cm. Rađen je u XX vijeku u Sarajevu. Izrađen je od vune tehnikom klečanja. Obojen je anilinskim bojama među kojima dominiraju crvena i crna boja. Pri tkanju boje su uklapane tako da grade uža i šira horizontalna polja unutar kojih su rombovi, linije i krstovi.

Uljana lampa (bez muzeoloških podataka) je pričvršćena na sredinu stropa. Pridržavaju je tri lanca. Izrađena je od bakra. Lampa je vjerovatno u Sarajevo donesena sa Istoka. Proizvođač, kao i vrijeme izrade nisu poznati. Lampa ima oblik kugle koja je pri dnu (podu) izvijen, a pri vrhu (stropu) zasječena. Kugla je izrađena tehnikom lijevanja, tako da se na njenoj površini primjećuju latice koje grade cvijet. Njihova unutrašnjost je ispunjena sitnim floralnim ornamentima, a u svakoj drugoj latici je izliven zapis na arapskom jeziku. Na zasječenom dijelu kugle pričvršćeno je šest postolja (slični su držačima za čašu).

4. ČARDAČIĆ

Sećija je postavljena uz jedan zid sobe. Naslon sećije i prostor za sjedenje prekriveni su pamučnom tkaninom (jajgija) po čijim su rubovima pamučnim koncem vezeni motivi ruža.

Ispred sećije je **stalak za vezenje** sa uzorkom veza.

Pored stalka za vez je **škrinja za ruho (sehara)**. Njene dimenzije su 100x40x40 cm. Izrađena je od drveta. Prednja stranica je ukrašena tehnikom rezbarenja. Tom tehnikom su izrađeni vegetabilni motivi.

U prostoriji dominira **ogledalo** smješteno na zid iznad škrinje za ruho. Njegove dimenzije sa ramom su 50x40 cm. Ram je masivan, pozlaćen i mjestimično ukrašen plavim staklom.

Na podu čardačića je **ćilim** (Inv. br. 2194/E). Njegove dimenzije su 150x250 cm. Ćilim je pirotski rad iz XIX vijeka. Izrađen je od vune obojene anilinskim bojama, tehnikom klečanja. Na ćilimu dominiraju bijela, crvena i crna boja, a utkani motivi su rombovi sa kukama i linije.

5. ČARDAK

Uz tri zida sobe postavljena je **sećija**. Dio sećije za naslon i sjedenje prekriven je pamučnom tkaninom (jajgija) koja je po rubu vezena geometrijskim motivima.

Soba ima šest prozora. Svaki prozor je prekriven dvodijelnom pamučnom **zavjesom** (ukupno 12 zavjesa).

Na podu je **ćilim** (Inv. br. 1376/E). Njegove dimenzije su 350x300 cm. Ćilim je izrađen u Pirotu početkom XX vijeka. Izrađen je od vune obojene anilinskim bojama, tehnikom klečanja. Na ćilimu preovladava crvena boja. Crnom vunom su rađene osnovne konture motiva (to su, uglavnom, stilizirane geometrijske grančice), a bijelom, žutom, zelenom i plavom bojom ispunjavani su prostori unutar osnovnih kontura.

Na ćilimu je postavljena **sofra** sa posudama i žlicama. Oko sofre je bijela bošča.

Iznad sinije je **uljana lampa** (bez muzeoloških podataka). Visina lampe bez lanaca iznosi 60 cm. Za strop je pričvršćena pomoću tri lanca. Izrađena je od bakra. Vjerovatno je donesena sa Istoka. Rađena je tehnikom lijevanja. Cilindričnog je oblika. Središnji dio cilindra je šesteroplošan. U svakoj plohi u kružnici su napravljene konture šesterolatičnog cvijeta. Cilindar prema stropu prelazi u kupolu na čijem vrhu je pričvršćen mjesec sa zvijezdom.

Na zidu je **ogledalo** (bez muzeoloških podataka). Njegove dimenzije su 100x50 cm. Ram ogledala je pozlaćen. Na uglovima i u sredini svake stranice rama izliven je cvjetni vijenac.

U sobi je još nekoliko predmeta namijenjenih svakodnevnoj upotrebi (tacne, čaše, ibrici, zidni sat i sl.).

6. HALVAT

Uz gotovo tri zida sobe postavljena je **sećija**. Dio sećije za naslon prekriven je pamučnom tkaninom (jajgija) koja je po rubu vezena geometrijskim motivima. Dio sećije na kome se sjedi prekriven je makatima i serdžadama (Inv. br. 1401/E, 1402/E, 2185/E). Sve serdžade su perzijski rad iz XIX vijeka. Vezene su zlatnom žicom, bodom sindžirac.

Soba ima devet prozora. Svaki prozor je prekriven dvodijelnom pamučnom **zavjesom** (ukupno 18 zavjesa).

Na podu je **ćilim** (Inv. br. 1377/E). Ćilim je pirotski rad s početka XX vijeka. Njegove dimenzije su 700x550 cm. Izrađen je od vune obojene anilinskim bojama, tehnikom klečanja.

Na ćilimu preovladava crvena boja. Plavom vunom rađene su osnovne konture motiva (to su, uglavnom, stilizirane geometrijske grančice), a bijelom, žutom i svjetlijom plavom bojom ispunjavani su prostori unutar osnovnih kontura. Rubovi ćilima završavaju se bijelim resama.

Na jedinom slobodnom zidu postavljeno je **ogledalo** (bez muzeoloških podataka) čije su dimenzije 150x80 cm. Ram ogledala je pozlaćen i podsjeća na tordirane stubiće. Gornja stranica rama je uzdignuta u obliku trokuta.

Na sredini sobe je **mangala** (bez muzeoloških podataka). Izrađena je od bakra i željeza.

U njenom izgledu mogu se izdvojiti tri cjeline:

- Postolje: Izrađeno je od bakra. Kružnog je oblika. Rub je blago izvijen prema vani.
- Mangala: Postavljena je na četvrtasto postolje koje se širi prema gore i završava okruglom ravnom plohom. Na mangalu su pričvršćene dvije ručke u obliku halki.
- Poklopac: Ima oblik sača. Po njemu su izbušene rupice.

Uz sećiju je postavljen **stalak za Kur'an** (bez muzeoloških podataka). Njegova visina je 80 cm. Stalak ima oblik slova X. Izrađen je od drveta. Vanjske strane, koje prate formu stalka, ukrašene su ulegnutim komadićima drveta.

Uljana lampa (bez muzeoloških podataka) pomoću tri lanca pričvršćena je za ortakluk. Visina lampe bez lanaca iznosi 60 cm. Izrađena je od bakra, tehnikom lijevanja. Vjerovatno je u kuću donesena sa Istoka. Cilindričnog je oblika. Preko središnjeg najšireg dijela lampe pričvršćeno je šest elemenata sličnih valjcima.

U sobi je nekoliko komada namještaja, tri stola, dvije komode i škrinja za ruho (120x60x60 cm).

7. MALA SOBA

Uz dva zida sobe postavljena je **sećija**. Dio sećije za naslon prekriven je pamučnom tkaninom (jajgija) koja je po rubu vezena geometrijskim motivima.

Soba ima dva prozora. Svaki prozor je prekriven dvodijelnom pamučnom **zavjesom** (ukupno četiri zavjese).

Na podu je **ćilim** (Inv. br. 2193/E). Izrađen je u Sarajevu početkom XX vijeka. Njegove dimenzije su 450x450 cm. Izrađen je od vune obojene anilinskim bojama, tehnikom klečanja. Na ćilimu preovladava crvena boja. Crnom vunom rađene su osnovne konture motiva – pet velikih rombova iz čijih stranica izlaze sitni stilizirani geometrijski motivi. Unutrašnjost rombova je ispunjena mnoštvom manjih rombova koji grade veliki ispunjeni romb.

Dimenzije **škrinje za ruho (sehara)** su 95x42x46 cm (bez muzeoloških podataka). Izrađena je od drveta. Domaće je proizvodnje, ali se ne zna radionica. Nastala je krajem XIX vijeka. Obojena je zelenom bojom, a motivi, zbog isticanja, ljubičastom. Prednja strana škrinje ukrašena je rezbarenjem, čime su nastali linije, vitice i floralni motivi.

Uljana lampa (bez muzeoloških podataka) pomoću tri lanca pričvršćena je za strop. Njena visina bez lanaca iznosi 40 cm. Izrađena je od bakra, tehnikom izlivanjevanja. U Svrzinu kuću vjerovatno je donesena sa Istoka krajem XIX vijeka. Lampa je cilindričnog oblika. Najširi dio lampe je zastakljen zelenim i narandžastim stakalcima.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Rješenjem Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti broj 433/50 od 17. 4. 1950. godine objekt je stavljen pod zaštitu države.

Prostornim planom Bosne i Hercegovine do 2000. godine kompleks Svrzine kuće u Sarajevu je evidentiran i valoriziran kao spomenik I kategorije.

Kompleks Svrzine kuće u Sarajevu uvršten je na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH pod rednim brojem 521.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Razlike u konstrukciji objekata upućuju na pretpostavku da je *stariji ženski dio* najstariji dio kompleksa, vjerovatno nastao u prvoj polovini 17. stoljeća, a *muški dio* morao je biti «rekonstruiran» nakon katastrofe 1697. godine. Izvjesna «pečenost» površine ćerpiča na dijelovima ženske kuće mogla bi da potvrdi jaki požar.

Na kući su rađeni određeni zahvati pred Drugi svjetski rat, a parcijalne konzervatorsko-restauratorske intervencije uslijedile su od 50. godina.

Sedamdesetih godina Muzej Grada obnavljao je trijemove na muškoj, ženskoj i momačkoj kući, pa su tom prilikom zamijenjeni neki jelovi dijelovi hrastovinom.

Tokom ratnih djelovanja 1992.-1995. godine kompleks Svrzine kuće je oštećen sa dva direktna pogotka u krov.

Godine 1996. sanirani su oštećena krovna konstrukcija i krovni pokrivač, izmijenjena oštećena sanitarna oprema, te popravljene elektroinstalacije.

5. Sadašnje stanje dobra

Sadašnji vlasnik objekta je Muzej Grada Sarajeva, koji objekt koristi kao svoj depandans – stalnu postavku stambene kulture starog Sarajeva. Uvidom na terenu u oktobru 2004. godine ustanovljeno je da je stambeni kompleks Svrzina kuća u Sarajevu, uglavnom, sačuvan u izvornom obliku a sadašnji vlasnik objekta Muzej Grada Sarajeva nije mogao u potpunosti izvršiti restauraciju. To se posebno odnosi na enterijer prizemnog objekta-*mlade ženske kuće*. Osim hajata, velikog halvata i dječije sobe u kojima je urađen enterijer, u ostalim prostorima nije urađen i oni sada imaju drugu namjenu (služe kao ostave).

Svrzina kuća kao muzej otvorena je za posjetioce skoro svakog dana osim u zimskom periodu, kad je objekt zatvoren za posjetioce zbog toga što nedostaje grijanje.

Pojedini dijelovi kompleksa Svrzine kuće s vremenom su potpuno nestali, a drugi su preinakama trajno upropašteni. Uprkos zaštiti, u periodu Drugog svjetskog rata kompleks je devastiran sa više strana. Muška avlija je skraćena sa južne strane, sve do ulazne kapije, pa su tako nestali klozet i odunluk (drvarnica), koji se nalazio desno iza ulazne kapije. Bašča u sjeveroistočnom uglu također je skraćena sa sjeverne strane. Velika bašča na južnoj strani kompleksa potpuno je oduzeta, odnosno prepuštena prijašnjim vlasnicima da na njoj grade novu kuću, što je bio uvjet kupoprodajnog ugovora. Cijeli prostor gospodarskog dvorišta u sjeverozapadnom dijelu (saračhana) je sačuvan, a o objektima koji su tu bili postoji valjana tehnička dokumentacija koja omogućava da se oni potpuno rekonstruiraju. Ono što posebno nedostaje kompleksu jeste autentičan mutvak u istočnom dijelu ženskog dijela. Svi dijelovi glavnog stambenog prostora-*stara ženska i muška kuća*, oblikovno su sačuvani u historijski autentičnom stanju.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH" br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje**B. Historijska vrijednost**

(Veza građevine sa historijskom ličnošću.)

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- iii. Proporcije,
- iv. Kompozicija.

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

- iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru,
- v. Svjedočanstvo o tipičnom načinu života u određenom razdoblju.

E. Simbolička vrijednost

- iii. Tradicionalna vrijednost,
- v. Značaj za identitet skupine ljudi.

F. Ambijentalna vrijednost

- ii. Značenje u strukturi i slici grada,
- iii. Objekt ili skupina objekata je dio cjeline ili područja.

G. Izvornost

- iii. Namjena i upotreba,
- iv. Tradicija i tehnike,
- iv. Položaj i smještaj u prostoru.

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvod, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja graditeljske cjeline stambenog kompleksa Svrzine kuće u Sarajevu nacionalnim spomenikom korištena je sljedeća literatura:

- 1953. Bejtić, Alija, *Spomenici osmanlijske arhitekture u Bosni i Hercegovini*, Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom, III-IV, 1952.-53., "Veselin Masleša", Sarajevo, 1953.
- 1957. Grabrijan, Dušan i Neidhardt, Juraj, *Arhitektura Bosne i Hercegovine i put u savremeno*, "Ljudska pravica", Ljubljana, 1957.
- 1984. Gradski zavod za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, *Svrzina kuća u Sarajevu*, postojeće stanje, Sarajevo, juni 1984.
- 1989. Pašić, Amir, *Prilog proučavanju islamskog stambenog graditeljstva u Jugoslaviji na primjeru Mostara, koliko je stara stambena arhitektura Mostara autohtona pojava* – doktorska disertacija, Zagreb, 1989.
- 1991. Kreševljaković, Hamdija, *Izabrana djela I-III*, " Veselin Masleša", Sarajevo, 1991.

2001. *Monografija, Svrzina kuća*, Muzej Sarajeva, Sarajevo, 2001., tekstovi:
Husedžinović, Sabira, *Nastanak i razvoj Svrzine kuće*, str. 37. -52.,
Krzović, Ibrahim, *Likovne vrijednosti Svrzine kuće*, str. 91.-98.,
Zlataar, Behija, *Sarajevo, cvijet među gradovima*, str. 9. -23.,
Čelić -Čemerlić, Velida, *Svrzina kuća vrijedan spomenik kulture*, str. 123. -
143.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

(autor dijela o pokretnom naslijeđu):

*Slobodanka Lalić, profesor geografije i etnologije,
saradnik za pokretno naslijeđe u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*